

**Základní škola a Mateřská škola Nymburk, Tyršova 446
– příspěvková organizace**

SMĚRNICE K PREVENCI RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ

Č. j.: 370/2018	Číslo směrnice: 07/2018
Vypracovala:	Mgr. Bc. Soňa Obická
Schválila:	Mgr. Bc. Soňa Obická
Projednáno na pedagogické radě dne:	18. 4. 2018
Směrnice nabývá platnosti ode dne:	19. 4. 2018
Směrnice nabývá účinnosti ode dne:	19. 4. 2018

Obecná ustanovení

Na základě ustanovení § 30, odst. 1) zákona č. 561/2004 Sb. o předškolním, základním středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) v platném znění vydávám jako statutární orgán školy tuto směrnici. Směrnice je součástí organizačního řádu školy.

(1) Tato směrnice:

- a) vymezuje aktuální terminologii, která je v souladu s terminologií v zemích EU a začlenění prevence do školního vzdělávacího programu a školního řádu;
- b) popisuje jednotlivé instituce v systému prevence a úlohu pedagogického pracovníka;
- c) definuje Preventivní program (u subjektů, které žádají o dotaci, Minimální preventivní program – dále jen preventivní program);
- d) doporučuje postupy pedagogů při výskytu vybraných rizikových forem chování dětí a mládeže.

(2) Primární prevence rizikového chování se na škole/školském zařízení zaměřuje prioritně na předcházení rozvoje rizik, které směřují zejména k následujícím rizikovým projevům v chování žáků:

- a) agrese, šikana, kyberšikana a další rizikové formy komunikace prostřednictvím multimédií, násilí, vandalismus, intolerance, antisemitismus, extremismus, rasismus a xenofobie, homofobie;
- b) záškoláctví;
- c) závislostní chování, užívání všech návykových látek, netolismus, gambling;

- d) rizikové sporty a rizikové chování v dopravě, prevence úrazů;
- e) spektrum poruch příjmu potravy;
- f) negativní působení sekt;
- g) sexuální rizikové chování;
- h) projevy syndromu týraného dítěte;
- i) krádeže;
- j) sebepoškozování;
- k) negativní projevy závislosti na subkulturách;
- l) domácí násilí;
- m) hazardní hraní;
- n) problémové situace týkajících se žáků s PAS (poruchy autistického spektra).

(3) Aktivity školy/školského zařízení jsou cíleně směřovány k prokazatelně efektivní specifické primární prevenci a eliminaci aktivit z oblasti neefektivní primární prevence. K rozpoznání a zajištění pomoci včasné intervence nebo krizové intervence zejména v případech: traumatických zážitků – domácího násilí, šikanování, násilného chování, týrání a zneužívání dětí, včetně komerčního sexuálního zneužívání, ohrožování výchovy dítěte, experimentování s návykovými látkami (legální a nelegální návykové látky), rizikových stravovacích návyků vedoucích k poruchám příjmu potravy (mentální bulimie, mentální anorexie).

(4) Součástí směrnice jsou přílohy materiálu MŠMT „**Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28**“, které obsahují praktická doporučení pedagogům škol a školním metodikům prevence, jak se zachovat při výskytu určitého rizikového chování ve školách.

Článek 2

Vymezení základních pojmů

(1) Základním principem primární prevence rizikového chování u žáků je výchova k předcházení a minimalizaci rizikových projevů chování, ke zdravému životnímu stylu, k rozvoji pozitivního sociálního chování a rozvoji psychosociálních dovedností a zvládnání zátěžových situací osobnosti. Jedná se o oblast zabývající se prevencí v oblastech uvedených v Čl. 1 odst. 2 s cílem zabránit výskytu rizikového chování v daných oblastech, nebo co nejvíce omezit škody působené jejich výskytem mezi žáky.

(2) Specifická primární prevence – aktivity a programy, které jsou zaměřeny specificky na předcházení a omezování výskytu jednotlivých forem rizikového chování žáků.

Jedná se o:

- a) všeobecnou prevenci, která je zaměřena na širší populaci, aniž by byl dříve zjišťován rozsah problému nebo rizika,
- b) selektivní prevenci, která je zaměřena na žáky, u nichž lze předpokládat zvýšený výskyt rizikového chování,
- c) indikovanou prevenci, která je zaměřena na jednotlivce a skupiny, u nichž byl zaznamenán vyšší výskyt rizikových faktorů v oblasti chování, problematických vztahů v rodině, ve škole nebo s vrstevníky.

(3) Nеспецифická primární prevence – veškeré aktivity podporující zdravý životní styl a osvojování pozitivního sociálního chování prostřednictvím smysluplného využívání a organizace volného času, například zájmové, sportovní a volnočasové aktivity a jiné programy, které vedou k dodržování určitých společenských pravidel, zdravého rozvoje osobnosti, k odpovědnosti za sebe a své jednání. Tento typ prevence je významný v kontextu aplikace různých efektivních a vyhodnotitelných specifických programů.

(4) Efektivní primární prevence – kontinuální a komplexní programy, interaktivní programy v menších skupinách, vytváření dobrého klimatu ve třídě a skupině, především programy pomáhající odolávat žákům sociálnímu tlaku zaměřené na zkvalitnění komunikace, osvojování a rozvoj sociálně emočních dovedností a kompetencí, konstruktivní zvládání konfliktů a zátěžových situací, odmítání legálních a nelegálních návykových látek, zvyšování zdravého sebevědomí a sebehodnocení, posilování odvahy, stanovování realistických cílů, zvládání úzkosti a stresu apod. Principy efektivní a vyhodnotitelné primární prevence jsou založeny na soustavnosti a dlouhodobosti, aktivitě, přiměřenosti, názornosti, uvědomělosti.

(5) Neúčinná primární prevence:

- a) zastrahování a triviální přístup: „prostě řekni ne“, citové apely, pouhé předávání informací, samostatně realizované jednorázové akce, potlačování diskuse, stigmatizování a znevažování osobních postojů žáka/studenta, přednášky, pouhé sledování filmu, besedy s bývalými uživateli (ex-usery) na základních školách, nezapojení žáků/studentů do aktivit a nerespektování jejich názorů, politiku nulové tolerance na škole a testování žáků jako náhražku za kontinuální primární prevenci.
- b) hromadné kulturní či sportovní aktivity nebo návštěva historických a kulturních památek, by měly být pouze doplňkem, na který by měla vždy navazovat diskuse v malých skupinkách.

(6) Minimální preventivní program – konkrétní dokument školy zaměřený zejména na výchovu a vzdělávání žáků ke zdravému životnímu stylu, na jejich osobnostní a emočně sociální rozvoj a komunikační dovednosti. Minimální preventivní program je založen na podpoře vlastní aktivity žáků, pestrosti forem preventivní práce s žáky, zapojení celého pedagogického sboru školy a spolupráci se zákonnými zástupci nezletilých žáků školy. Minimální preventivní program je zpracováván na jeden školní rok školním metodikem prevence, podléhá kontrole České školní inspekce, je vyhodnocován průběžně a na závěr školního roku je hodnocena kvalita a efektivita zvolených strategií primární prevence. Dané hodnocení je součástí výroční zprávy o činnosti školy.¹

(7) Školní preventivní strategie je dlouhodobým preventivním programem pro školy a školská zařízení. Je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. přílohou dosud platných osnov a učebních plánů. Vychází

¹ § 12 odst. 1 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon)

z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu, jasně definuje dlouhodobé a krátkodobé cíle, je naplánována tak, aby mohla být řádně uskutečňována. Přizpůsobuje se kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje rozdíly ve školním prostředí. Oddaluje, brání nebo snižuje výskyt rizikových forem chování, zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí. Má dlouhotrvající výsledky, pojmenovává problémy z oblasti rizikových forem chování. Pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, pacientům či dětem) při zajištění jejich lidských práv a povinností. Podporuje zdravý životní styl, tj. harmonickou rovnováhu tělesných a duševních funkcí s pocitem spokojenosti, chuti do života, tělesného i duševního blaha (výchova ke zdraví, osobní a duševní hygiena, výživa a pohybové aktivity). Poskytuje podněty ke zpracování Minimálního preventivního programu

(7) Nové metodické doporučení reflektuje aktuální terminologii – rizikové chování. Pojem sociálně patologické jevy je pojmem sociologickým a postihuje fatální jevy ve společnosti (alkoholismus, krádeže, vraždy apod.), k nimž mimo jiné také musí směřovat opatření primární prevence. Nicméně ve školním prostředí pedagogové pracují s rizikovým chováním, vůči němuž zaujímají účinná primárně preventivní opatření s cílem minimalizace projevů i rizik takového chování a případně je diagnostikují a následně přijímají efektivní opatření.

8) Ochrana údajů.

Škola (a její zaměstnanci) ve smyslu evropského nařízení ke GDPR zachovává mlčenlivost a chrání před zneužitím data, údaje a osobní údaje a zaměstnanců školy, citlivé osobní údaje, informace o zdravotním stavu dětí, žáků a studentů a výsledky poradenské pomoci školského poradenského zařízení a školního poradenského pracoviště, shromažďuje pouze nezbytné údaje a osobní údaje, bezpečně je ukládá a chrání před neoprávněným přístupem, neposkytuje je subjektům, které na ně nemají zákonný nárok, nepotřebné údaje vyřazuje a dál nezpracovává.

Hlava II

Systém primární prevence rizikového chování

Článek 3

Systém organizace a řízení primární prevence rizikového chování u žáků

(1) Postavení a úkoly MŠMT, krajských úřadů, Krajských školských koordinátorů prevence, metodiků prevence v pedagogicko-psychologické poradně jsou dány materiálem MŠMT **„Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28“**.

(2) Ředitel školy a školského zařízení

Je přímo zodpovědný za prevenci a za řešení zjištěných projevů rizikových forem chování. Vytváří podmínky pro předcházení rozvoje rizikového chování zejména:

- a) zabezpečením poskytování poradenských služeb ve škole se zaměřením na primární prevenci rizikového chování,

- b) koordinací tvorby, kontrolou realizace a pravidelným vyhodnocováním Preventivního programu a začleněním Školního preventivního programu do osnov a učebních plánů školního vzdělávacího programu školy,
- c) zapracováním do školního řádu a vnitřního řádu řešením aktuálních problémů souvisejících s výskytem rizikového chování ve škole,
- d) jmenováním školního metodika prevence, pedagogického pracovníka, který má pro výkon této činnosti odborné předpoklady, kvalifikaci, případně mu zajistí podmínky ke studiu k nezbytnému výkonu specializovaných činností v oblasti prevence rizikového chování,
- e) pro systematické další vzdělávání školního metodika v oblasti specifické primární prevence a pro činnost školního metodika s žáky a zákonnými zástupci nezletilých žáků ve škole,
- f) podporou týmové spolupráce školního metodika, výchovného poradce, školního psychologa/školního speciálního pedagoga, třídních učitelů a dalších pedagogických pracovníků školy při přípravě, realizaci a vyhodnocování Preventivního programu,
- g) spoluprací s metodikem prevence v PPP a s krajským školským koordinátorem prevence,
- h) podporou aktivit příslušného obecního úřadu zaměřených na rozvoj zdravého životního stylu
- i) monitorováním a vyhodnocováním realizace Preventivního programu a realizace dalších opatření, ve školním řádu a vnitřním řádu musí být popsána kontrolní a sankční opatření v oblasti rizikového chování ve škole.

(3) Školní metodik prevence

Standardní činnosti školního metodika prevence jsou vymezeny příslušným právním předpisem.

(4) Třídní učitel (ve vztahu k primární prevenci):

- a) spolupracuje se školním metodikem prevence při zachycování varovných signálů, podílí se na realizaci Preventivního programu a na pedagogické diagnostice vztahů ve třídě,
- b) motivuje k vytvoření vnitřních pravidel třídy, která jsou v souladu se školním řádem, a dbá na jejich důsledné dodržování (vytváření otevřené bezpečné atmosféry a pozitivního sociálního klimatu ve třídě); podporuje rozvoj pozitivních sociálních interakcí mezi žáky třídy,
- c) zprostředkovává komunikaci s ostatními členy pedagogického sboru a je garantem spolupráce školy se zákonnými zástupci nezletilých žáků třídy,
- d) získává a udržuje si přehled o osobnostních zvláštностech žáků třídy a o jejich rodinném zázemí.

Článek 4

Začlenění primární prevence rizikového chování u žáků do školních vzdělávacích programů

(1) Do školního vzdělávacího programu vydaného ředitelem školy je začleněna problematika prevence rizikového chování u dětí, v případě, není-li vydán rámcový vzdělávací program, je tato problematika začleněna do osnov tak, aby se prevence rizikového chování u žáků stala přirozenou součástí školních osnov a výuky jednotlivých předmětů a nebyla pojmána jako nadstandardní aktivita škol.

(2) Každý pedagogický pracovník dbá, aby uplatňovaná prevence rizikového chování u žáků podle odstavce 1 byla prováděna komplexně, tj. ve všech oblastech školního prostředí a života, jichž se prevence rizikového chování u žáků dotýká:

- a) Psychosociální dovednosti (soběstačnost, autonomie, důstojnost, seberealizace, spokojenost v rodinných, přátelských a dalších mezilidských vztazích, sociální a kulturní integrovanost, tvořivost, schopnost milovat, pracovat a žít v souladu s rozmanitou kulturou a světem).
- b) Existence (pečuji o sebe, o svůj zevnějšek, volím mezi zdravým a nezdravým způsobem života, jsem nezávislý a mám představu o své budoucnosti, věřím v budoucnost, vnímám, že život má smysl).
- c) Sounáležitost (vnímám se jako součást životního prostředí a Země, cítím se bezpečně ve škole, ve městě, jsem oceňován a ostatní si mě váží, mám kamarády a vážím si jich, umím se o sebe postarat a přijímat zdravotní/sociální pomoc a služby).
- d) Adaptabilita (dávám pozor na sebe a svůj zevnějšek, jsem žák, účastním se sportovních a rekreačních aktivit, setkávám se s lidmi a trávím s nimi volný čas, plánuji si volbu profese nebo zaměstnání, řeším s odvahou své problémy, mám právní povědomí).

(3) Minimální preventivní program:

- a) je preventivním programem školy a školského zařízení,
- b) je součástí školního vzdělávacího programu, který vychází z příslušného rámcového vzdělávacího programu, popř. upravovaného přílohou.
- c) vychází z omezených časových, personálních a finančních investic se zaměřením na nejvyšší efektivitu,
- d) jasně definuje dlouhodobé, střednědobé a krátkodobé cíle,
- e) je naplánován tak, aby byl realizovatelným,
- f) se přizpůsobuje kulturním, sociálním či politickým okolnostem i struktuře školy či specifické populaci jak v rámci školy, tak v jejím okolí, respektuje specifika ve školním prostředí,
- g) oddaluje nebo snižuje výskyt rizikového chování,
- h) zvyšuje schopnost žáků a studentů činit informovaná a zodpovědná rozhodnutí,
- i) má dlouhotrvající vliv na změnu chování,
- j) pojmenovává problémy z oblasti rizikového chování dle čl. 1, odst. 1 a případné další rizikové projevy chování,
- k) pomáhá zejména těm jedincům, kteří pocházejí z nejvíce ohrožených skupin (minoritám, cizincům, dětem a žákům zdravotně či sociálně znevýhodněným) při ochraně jejich lidských práv,
- l) podporuje zdravý životní styl a usiluje o předávání vyvážených informací a dovedností,
- m) pokud se na realizaci podílí vnější subjekt (mimo samotnou školu), pak (je-li pro danou oblast zavedeno) doporučujeme volbu takového subjektu, který má pro danou činnost certifikaci.

Článek 5

Minimální preventivní program školy, školského zařízení (dále jen škola)

(1) Na tvorbě a realizaci Preventivního programu se podílejí všichni pedagogičtí pracovníci školy. Koordinace tvorby a kontrola realizace patří ke standardním činnostem školního metodika prevence, při tvorbě a vyhodnocování Preventivního programu školní metodik prevence dle potřeby spolupracuje s metodikem prevence v PPP.

(2) Škola vždy zpracovává Minimální preventivní program (v případě programu realizovaného externím subjektem doporučení viz Příloha 1.), který podléhá kontrole České školní inspekce. K zahájení nebo rozvinutí prioritních preventivních projektů realizovaných jako součást Preventivního programu nebo k zabezpečení Preventivního programu může škola využít dotačního řízení v rámci prevence rizikového chování u dětí a mládeže v působnosti resortu MŠMT nebo krajů na daný rok.

Článek 6

Odměňování školního metodika prevence a metodika prevence v PPP

(1) Pedagogickému pracovníkovi, který vedle přímé pedagogické činnosti vykonává také specializované činnosti, k jejichž výkonu jsou nezbytné další kvalifikační předpoklady, se poskytuje příplatek ve výši 1 000 až 2 000 Kč měsíčně podle § 133 Zákoníku práce.

(2) Nezbytnými dalšími kvalifikačními předpoklady dle odstavce 1 se rozumí studium k výkonu specializovaných činností v délce trvání nejméně 250 vyučovacích hodin ukončené obhajobou závěrečné písemné práce a závěrečnou zkouškou před komisí, podle § 9 vyhlášky MŠMT č. 317/2005 Sb., o dalším vzdělávání pedagogických pracovníků, akreditační komisi a kariérním systému pedagogických pracovníků, ve znění pozdějších předpisů.

(3) S přihlédnutím k náročnosti a odbornému zaměření činnosti školního metodika prevence není vhodné slučovat jeho funkci s funkcí výchovného poradce.

Článek 7

Nedílnou součástí této směrnice jsou přílohy uvedené v materiálu MŠMT: „**Metodické doporučení k primární prevenci rizikového chování u dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních č. j. 21291/2010-28**“ účinného k 1. 11. 2010, číslo 1 – 22.

Článek 8

Závěrečná ustanovení

1. Kontrolou provádění ustanovení této směrnice je statutárním orgánem školy pověřen zaměstnanec: školní metodik prevence.
2. Uložení směrnice v archivu školy se řídí spisovým řádem školy.
3. Směrnice nabývá účinnosti dnem: 19. 4. 2018.
4. Podle § 30 školského zákona č. 561/2004 Sb. zveřejňuje ředitel školy tento řád následujícím způsobem: vyvěšením v hale školy a ve sborovně školy.

5. Zaměstnanci školy s touto směrnicí byli seznámeni na pedagogické poradě 18. 4. 2018.
6. Žáci školy byli s tímto řádem seznámeni třídními učiteli, seznámení je zaznamenáno v třídních knihách.
7. Zákonní zástupci žáků byli informováni o vydání směrnice školy informací v žákovských knížkách. Směrnice je pro ně zpřístupněna ve stojanu na chodbě školy a na webových stránkách školy.

V Nymburce 13. 4. 2018

Mgr. Bc. Soňa Obická,
ředitelka školy

Příloha 1.

Volba partnera při realizaci Minimálního preventivního programu

Praktický návod pro školy – Jak vhodně zvolit preventivní program.

Za výběr externího dodavatele (NNO, PPP, SVP apod.), který realizuje na škole preventivní program, vždy odpovídá ředitel školy. Proto by měl vybírat odpovědně.

Jak postupovat, jestliže externí organizace -

- 1) Má program certifikovaný MŠMT nebo Úřadem vlády
  - Pokud má program organizace certifikát odborné způsobilosti poskytovatelů programů primární prevence uživatelů návykových látek, lze předpokládat, že takovýto program je to efektivní pro vaši školu. V tomto případě již další znaky dobrého programu nemusíte číst, protože certifikovaný program je všechny naplňuje.
- 2) Nemá program certifikovaný, zaměřte svou pozornost na to, do jaké míry a v jaké kvalitě organizace nabízí -
  - a) Kompletní informace o programu (jak a co + časový rozpis) předem.
    - a. Organizace je schopná vám předem poskytnout informace o tom, jak bude program ve vaší škole probíhat. Kolik obsahuje hodin, jaké témata se v jednotlivých částech probírají, kdo bude program lektorovat atd.
  - b) Schopnost pružně reagovat a připravit program tak, aby co nejlépe vystihl potřeby školy
    - a. Znakem kvalitního programu je také to, že dokáže pružně reagovat na potřeby školy, ba dokonce, jednotlivých třídních kolektivů a témata i délku programu tomu přizpůsobit.
  - c) Přizpůsobení věku cílové skupiny
    - a. Stejně tak by měl být program primární prevence přizpůsobený cílové skupině, jinak vypadá práce s dětmi na ZŠ, jinak na SŠ. Kvalitní organizace by vás měla informovat o tom, pro jakou cílovou skupinu jsou jejich programy připravené, ideální je, pokud má varianty programu pro různé věkové skupiny.
  - d) Přítomnost pedagoga na programu – program nemá co skrývat
    - a. Škola má po celou dobu vyučování zodpovědnost za své žáky. Pedagog musí být vždy přítomen na programu. Jenom tak můžete ověřit kvalitu programu. Pokud by organizace vyžadovala nepřítomnost pedagoga na hodině a odůvodňovala to tím, že děti se před pedagogem budou stydět a nebudou mít tendence se otevřít – je to znak neprofesionality.
  - e) Proškolení lektori
    - a. Organizace je schopná doložit doklady o vzdělání lektorů, kteří mají pravidelnou supervizi.

- f) Akreditace neznamena kvalitní program pro práci s žáky
  - a. POZOR! Akreditace se uděluje pouze pro programy dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků. To, co zažijete na akreditovaném programu, nemusí být to stejné, co bude organizace řešit v rámci práci s dětmi. Akreditace = program pro dospělé, Certifikace = program pro děti.
- g) Organizace je schopna poskytnout podporu a informace i pedagogům
  - a. Organizace nabízí nejen krátkodobé akce s dětmi, ale kontinuálně pracuje i s pedagogy školy a metodicky je vede při realizaci Preventivního programu.
- h) Financování organizace je průhledné, mezi sponzory se nevyskytují sekty atd.
  - a. Organizace zřetelně deklaruje, z jakých zdrojů je její aktivita podporována.
  - b. Programy, které jsou nabízeny zdarma, musejí mít svého donora. Zajímejte se, kdo za financováním programu skutečně stojí.
- i) Program není organizován hromadně (přednášky v tělocvičnách apod.) (maximálně 30 dětí, nebo max. 1 třída)
  - a. Hromadné předávání informací v rámci krátkodobých aktivit, jednorázových přednášek a besed se ukázalo jako neefektivní.
- j) Program nabízí jasné a vyvážené informace – ne zastrašování, sliby, zavádějící informace, zakazování.
- k) Program je realizátorem evaluován, škola je seznamována se zpětnou vazbou realizace programu.